II
7028
L

N. IORGA

UNIREA ROMÂNEASCĂ

Conferința de la 24 Ianuarie ținută
la Societatea „Tinerimea Română"

SSSS

BUCUREȘTI
—
EDITURA SOCIETĂȚII CULTURALE „TINERIMEA ROMÂNĂ"
1934

www.dacoromanica.ro

42.

N. IORGA

UNIREA ROMÂNEASCĂ

Conferința de la 24 Ianuarie ținută
la Societatea „Tinerimea Română"

SSSS

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

BUCUREȘTI

EDITURA SOCIETĂȚII CULTURALE „TINERIMEA ROMÂNĂ"
1934

www.dacoromanica.ro

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Unirea Românească

Conferința de la 24 Ianuarie a d-lui profesor N. Iorga
la „Tinerimea Română"

Iubiți ascultători,

D-l N. Dumitrescu a făcut un apel la mine să spun adevărul cu privire la Unirea Românească. Mulțumesc foarte mult că mi-a cerut adevărul istoric, unit și cu oarecare experiență de om politic. Fiindcă istoricii sânt de două feluri: unii cari cunosc cărțile, dar n'au trăit viața, și sânt și oameni cari sânt istorici, dar au avut și norocul acesta de a trăi viața. Sânt bucuros că-mi cere adevărul istoric cules din izvoarele timpului și sprijinit pe experiența vieții, așa cum au trăit alții și așa cum am trăit noi, și nu-mi cere frase. Rog chiar pe d. Dumitrescu și pe toți cei de azi, pentru câte zile mai am, să nu-mi ceară frase. Pentru că aceia ce a stricat la noi totul, sânt frazele. Îndată ce ai ajuns să reduci ideia și sentimentul la înfățișarea mai mult sau mai puțin frumoasă a unui număr oarecare de cuvinte, ai omorît, nu în sufletul d-tale unde se poate ca simțirea și cugetarea să fi murit de mult, dar ai omorît în sufletul tuturor putința de a gândi și simți. Să ne deprindem a vorbi sincer, a vorbi scurt în așa fel încât gândul să treacă de-a dreptul de la o minte care gândește la altă minte care gândește și simțirea să meargă de la o inimă care într'adevăr simte la altă inimă care simte. De aceia, dacă se poate, să ne lăsăm de obiceiul acela de a ne plăti de orice cu câteva cuvinte. Mai bine să ne întoarcem la obișnuita noastră lene națională, mai bine să ne lăsăm numai cu lenea noastră și să nu mai facem ghirlânzi de flori veștede la orice ocasie, în loc ca orice prilej să fie întrebuințat pentru a îmbogăți gândul acestei țeri și pentru a-i încălzi într'adevăr inima.

Să-mi dați voie să vorbesc așa încât și cel din urmă copil

www.dacoromanica.ro

din această sală, cel din urmă ca vrâstă — ceia ce înseamnă foarte mult în urma vrâstei mele, dar şi a vrâstei d-lui Dumitrescu, cred, — să înţeleagă şi el. Pentru că, pe lângă obiceiul pe care-l avem noi de a strica toate aniversările, toate zilele mari

Ferdinand I-iu, întregitorul României.

cu frase, mai avem şi alt obiceiu: vorbim în aşa fel încât nu înţelege nimeni şi, neînţelegând nimeni nimic, toată lumea este satisfăcută, deşi nimeni nu a folosit nimic. Este bine să vorbim în aşa fel ca fiecare să culeagă ceva şi să se întoarcă, dacă nu

www.dacoromanica.ro

mai învăţat, mai luminat, cel puţin mai orientat şi ceva mai bun decât cum a fost înainte de a ne auzi.

Aşa fiind, ia să vedem noi ce a fost Unirea aceasta de la 1859, pentru ca să dăm fiecăruia ce i se cuvine şi ca să dăm ceva şi celor de cari nu se vorbeşte nimic. Se poate întâmpla ca datoria faţă de cei de cari nu se vorbeşte nimic să fie aşa de mare, încât regret că am aşa de puţin timp la îndemână pentru ca în numele tuturor să-i pot răsplăti măcar în felul acesta pentru ceia ce au făcut şi nu s'a ţinut în samă.

Iată, după cărţile care se întrebuinţează în şcoală — unele sânt bune, dar se înţeleg mai rău de cât cum sânt scrise, altele însă se înţeleg chiar cum sânt scrise, adecă nu tocmai aşa bine —, după cărţile acestea ar urma că Unirea de la 1859 s'a făcut în felul următor:

Un număr de patrioţi români — erau patrioţi de dimineaţă până seara —, al căror gând era îndreptat numai la naţiune şi patrie, neavând nimic din neajunsurile omeneşti, niciuna din grijile care, oricum şi cât ne-am sili, tot ne mişcă pe noi acum, aceşti patrioţi, mai toţi, dacă nu genii politice, cel puţin talente de primul rang, s'au întâlnit de mai multe ori şi au pus la cale Unirea Principatelor. Şi în cutare odaie de la Iaşi sau de la Bucureşti, patrioţii aceştia s'au strâns în jurul unei mese şi s'a deschis şedinţa. Fiecare dintre vorbitori şi-a arătat dorinţa de a se realisa imediat Unirea Principatelor. Şi iată Unirea s'a făcut. Pe urmă au fost demonstraţii pe stradă cu cântece, musică, şi, în toate colţurile, un ordin al cărui ministru o fi fost, a comunicat lucrul îndeplinit. Şi pe urmă fiecare Român s'a culcat liniştit supt o plapomă tricoloră şi a spus că nu mai are nimic de făcut.

Să-mi daţi voie: nu este aşa. Întâiu Unirea aceasta, dacă n'a fost făcută în formele ei, a cerut-o întotdeauna, în înţelesul ei, poporul românesc el însuşi.

Nu ar fi fost de ajuns nici cei mai geniali oameni politici, nici cei mai mari cărturari, nici cei mai grozavi oratori, capabili de a vorbi de dimineaţă până seara şi de a umplea o singură zi cu discursuri ca pentru o săptămână, nu ar fi fost în stare să facă unirea ţerilor acestora, cum şi, pe urmă, nu ar fi fost în stare să facă aceia ce s'a făcut în timpul durerosului

www.dacoromanica.ro

război, dacă nu ar fi fost în conştiinţa acestui popor întreg simţirea că nu-i nici o deosebire între un ţinut românesc şi alt ţinut românesc, că toată Românimea trăieşte ca un singur popor într'o singură ţară. Am spus şi acum două zile[1]: pe acest temeiu statornic, nezguduit, mai puternic decât orice fac cărturarii, pe acesta s'a clădit unirea celor două ţeri, şi, a doua zi după ce a fost îndeplinită, toată lumea nu s'a mirat de loc, ci a spus: este ceia ce trebuia să fie. Este de mirat numai că lucrul care s'a îndeplinit astăzi nu s'a îndeplinit cu o sută sau două sute de ani înainte.

Prin urmare unirea poporului românesc nu înseamnă un lucru care s'a făcut atunci pentru prima oară, — ceia ce ar fi o greşeală. Unirea poporului românesc înseamnă întoarcerea poporului românesc la forma aceasta, una singură, care a fost la început. Acesta este adevărul. Pentru Ardeleni, a merge la noi, aceasta însemna a merge în „Ţară" — în „Ţara Românească", fiindcă aşa i se zicea, dar în ţara aceia pe care o simţiau ca a lor. Pentru Moldoveni, a trece Milcovul, aceasta nu însemna a se muta în altă ţară, a găsi oameni deosebiţi de dânşii. A trecut atâta vreme de la anexarea Bucovinei de Austrieci; când s'au simţit Bucovinenii altceva de cât alţi Moldoveni? Iar Basarabenii au fost până la 1812 Moldoveni şi au rămas aşa până în clipa când s'a ajuns din nou ca ţinuturile care sânt la dreapta Prutului să fie reunite cu ţinuturile care se găsesc la stânga acestui râu. Prin urmare din capul locului s'a întemeiat pe acelaşi pământ acelaşi popor şi râvnirea cea mai firească a acestui popor era să fie în margenile aceluiaşi Stat. Aşa încât, aşa cum există aici, în marginea Bucureştilor, în Parcul Carol, un mormânt supt care zace un ostaş care nu are nume şi cine se închină la dânsul se închină la toţi cei cari au murit şi-şi arată recunoştinţa în acelaşi timp şi faţă de cei cari s'a întâmplat de au supravieţuit, aşa este un fel de Român necunoscut, trăind în toate părţile, care este factorul de căpetenie al Unirii tuturor Românilor. A scăpa pe Moldoveni şi Munteni de viaţa lor deosebită, a scăpa pe Bucovineni de stăpânirea austriacă, a scăpa pe Basarabeni de Ruşi, a smulge de supt Unguri pe Ardeleni şi Bănăţeni, aceasta n'a fost altceva decât întoarcerea de la silă la libertatea dintru început, întoarcerea de la lucrurile ajunse strâmbe la lucrurile care cresc, au crescut şi trebuie să crească drept, aşa cum se cuvine. Va să zică, iată, avem de

[1] Într'o conferinţă ţinută la radio.

www.dacoromanica.ro

la început un mare factor colectiv al Unirii care este înfăţişat de Românii de pretutindeni şi din toate timpurile.

Dar n'a fost, de la început, un singur Domn Român care să stăpânească mai multă vreme, care să aibă o oaste credincioasă supt ordinele sale, care să fie încunjurat de boieri devotaţi şi să nu fi tins instinctiv către opera aceasta de adunare a tuturor Românilor supt acelaşi steag. Numai cât aceasta s'a făcut în deosebite timpuri în forme deosebite, potrivit cu acele timpuri. De pildă Ştefan-cel-Mare, a întrat nu odată biruitor dincolo de graniţa care-l despărţia de Ţara-Românească. Nu ar fi putut Ştefan-cel-Mare să lege aceste două ţeri româneşti? Nu ar fi putut el, care avea în Ardeal Ciceiul cu părţile Someşului, cu tot colţul ardelean de acolo, o grămadă de sate atârnând de dânsul, şi care a mers cu stăpânirea sa până în mijlocul Ardealului, la Târnave, până la Cetatea-de-Baltă, care este departe către Apus, nu ar fi putut el să întrebuinţeze anume împrejurări pentru a întinde graniţile ţerii sale mai departe? Dar pe atunci nu era idealul nostru de acum, nu erau ţintele pe care le avem astăzi înaintea ochilor. Oamenii cu aceleaşi sentimente, cu aceleaşi idei de basă aveau înaintea ochilor altfel de posibilităţi de formă. De aceia Ştefan-cel-Mare a pus în Muntenia pe Domnii pe cari-i voia, şi, când Domnii aceştia, siliţi de nevoile situaţiei lor — erau la doi paşi de Giurgiu, prin urmare în gura Turcilor, — când aceştia au fost siliţi, ca Basarab-cel-Bătrân şi Basarab-cel-Tânăr, ca Vlad Călugărul, să meargă împotriva lui, cu Turcii, Ştefan-cel-Mare a scos pe

Ştefan-cel-Mare

www.dacoromanica.ro

Domnii necredincioşi şi a pus în locul lor alţi Domni. Aceasta însemna tot un fel de unire românească, cu acea deosebire că în Moldova este stăpânul, stăpânul care face să joace umbrele ce stăpânesc de formă dincoace : acesta este adevărul. Şi aici, de şi mă găsesc înaintea unor ascultători în mare parte elevi ai şcolilor, şi nu la Academia Română — la care de o bucată de vreme nu mai am prilejul să merg —, dacă mi se îngăduie, am să observ un lucru: că, în legăturile dintre Moldova şi Muntenia, Ştefan-cel-Mare ar fi putut să introducă un principiu de vasalitate. Ştiţi că pe vremea aceia un stăpânitor era suveran şi celălalt vasal, adecă: cel mai puternic făcea pe cel mai slab şi care avea nevoie de dânsul să îndeplinească actul acela de închinare, cum Ştefan-cel-Mare a fost silit s'o facă odată faţă de regele polon şi cum o mulţime de Domni moldoveni mai înaintea lui şi după el au făcut-o. Dar niciodată Ştefan-cel-Mare n'a înţeles să aşeze în Muntenia un vasal. Legăturile dintre puternica Moldovă şi Muntenia mai slabă au fost pe vremea lui legături de frăţie românească. Ştefan era ca un fel de părinte faţă de Domnii mai tineri, de obiceiu, din Muntenia. S'a întâmplat astfel, pe la 1600 şi ceva, după Mihai Viteazul, un cas când în Moldova era Radu Mihnea şi în Muntenia fiul său, „coconul" Alexandru, şi Doamna stătea în Bucureşti cu copilul, iar tatăl stătea în Moldova la Iaşi şi, după ce au ars Curţile de la Iaşi, la Hârlău. Dar acest lucru nu înfăţişează de cât tot o unire românească. A murit Radu Mihnea la Hârlău şi corpul lui a fost dus de boierii Moldovei şi Munteniei, cari, aceştia, s'au dus până la Hârlău în ţinutul Botoşanilor, de-a lungul a mai muit de o jumătate din Moldova, şi l-au adus aici la Bucureşti de l-au îngropat la „Radu-Vodă", unde se vede şi acum mormântul lui. Adecă fiul şi Doamna au îngropat în pământul acesta muntenesc, de unde era originea lui Radu Mihnea, pe acela care ajunsese să stăpânească Moldova. Dar de sigur că gândul lui Radu stăpânise şi o ţară şi cealaltă.

A venit o epocă în care toate popoarele din Europa au fost călăuzite de anumite idei, care s'au chemat ale Renaşterii. Renaşterea se sprijină pe antichitate. Oamenii de la 1500—1600 înţelegeau să aducă vremurile lor la starea în care era lumea pe vremea Romanilor şi Grecilor de odinioară. Şi, atunci, de odată, ideia romană a răsărit şi aici şi a răsărit in acelaşi timp şi ideia Daciei lui Decebal cucerită de Traian, ideia reîntemeierii

www.dacoromanica.ro

acestei Dacii. Şi astfel, ne trezim, de odată, la câteva decenii de la moartea lui Ştefan-cel-Mare, la o jumătate de veac şi ceva după ce marele Domn închisese ochii, cu un străin, Grec de origine, care învăţase în Franţa, fusese în oastea lui Carol Quintul, trecuse pe la Königsberg, trăise în Polonia şi în cele din urmă ajunsese Domn în Moldova. Despot-Vodă, care a stăpânit numai câţiva ani şi a fost omorît de o răscoală a boierilor, cari nu-l iubiau. Despot-Vodă s'a îndreptat către Munteni şi li-a spus că, amândouă ţerile fiind ţeri româneşti, cu oameni având aceiaşi limbă, aceiaşi origine, li trebuie să trăiască împreună. Şi, gândul lui Despot umbla şi la Ardeal. Avem o proclamaţie uimitoare în care, cu trei sute de ani înaintea Unirii de la 1859, el vorbeşte despre strămoşii romani şi despre toate datoriile care vin pentru urmaşii lor din această mare şi singură obârşie.

Şi pe urmă a venit Mihai Viteazul, care s'a găsit de odată prins de ideile care erau ale timpului său şi li-a dat nota puternică, entusiastă a temperamentului său. Dar de atâtea ori trecuseră oştile munteneşti şi moldoveneşti în Ardealul care se frământa de moarte, în starea nesigură pe care o avea după căderea regatului unguresc de odinioară. Atunci la orice prilej treceau şi unii şi alţii în Ardeal, fluturau steagurile noastre pretutindeni; în bisericile de acolo, clădite cu banii acestor Domni, se vedea Voevodul Munteniei şi Moldovei ascultând slujba religioasă. Mihai Viteazul a mers astfel cu geniul lui militar pe un drum pe care l-au tăiat alţi înaintaşi, şi de aceia Mihai Viteazul nu a mers ca unul care încearcă, care îndeplineşte un gând curios răsărit în mintea lui, — şi numai de aceia toată boierimea a mers după dânsul în această încercare. Toţi curtenii lui au mers şi au dat tot ce puteau să dea pentru întărirea acestei opere.

Când Mihai Viteazul s'a dus, după dânsul un Român din Bosnia, unde se mărgeneşte Bosnia cu Croaţia, un catolic care fusese în serviciul Porţei, italienisat ca limbă, avea legături cu Împărăţia germană, Gaşpar-Vodă Gratiani. Îndată el a căutat să-şi facă oşti şi s'a aliat cu Polonii pentru a câştiga independenţa Moldovei. Şi toţi urmaşii lui Mihai Viteazul au visat de Ardeal, cum îl avusese el când era „Craiu", cum zic documentele. „Craiu" în Ardeal a fost şi Radu Şerban, care a biruit de două ori în margenea Braşovului şi de a cărui sabie a căzut pe câmpul de luptă Moise Szekély, prinţ al Ardealului, iar alt

www.dacoromanica.ro

dușman al lui, Gavril Báthory, a scăpat numai prin fugă de aceiași soartă. Radu Mihnea, adus de Turci, om pașnic, — ați văzut că moare la Hârlău și este îngropat la București, — sprijinindu-se înainte de toate pe tot felul de combinații diplomatice, nu face altceva decât a îndeplini în Domnia lui, prin mijloace

Mihai Viteazul.

de dibăcie, cu banii pe cari-i da în dreapta și în stânga, idealul lui Mihai Viteazul, măcar în margenile acestea mai înguste dintre Carpați și Dunăre. Când, mai târziu, Vasile Lupu a voit să pună Domn în Muntenia pe fiul său, pe fratele său, când și-a luat titlul de Domn al Munteniei și al Moldovei, era altceva decât

www.dacoromanica.ro

idealul apusean al Renaşterii. Vasile Lupu, care ca boier se chema Lupu şi numai ca Domn a luat numele împăratului bizantin Vasile, acela care a dat legi întregii creştinătăţi, Vasile Lupu, simţindu-se un fel de împărat bizantin, era stăpânit de acea ideie că va putea dura la loc Roma cea nouă, că, ajutat de Poloni, va merge la Constantinopol şi-şi va pune pe cap coroana Împăraţilor acelora „binecuvântaţi de Dumnezeu". În marea lui mândrie, cu amintirile acelei Rome bizantine, a încercat şi el unitatea românească.

Radu-Vodă Şerban

Pe urmă au venit Fanarioţii, pe cari dese ori îi vedem aşa cum îi vedeau unii Greci invidioşi pe dânşii, Grecii cari nu ajungeau şi se ridicau împotriva acelora cari ajunsese. Mutându-se dintr'o ţară în alta, simţindu-se în Iaşi ca şi în Bucureşti, făcând în Domniile lor de atâtea ori această schimbare — de unsprezece ori a stăpânit Constantin Mavrocordat şi a dus cu dânsul boierii din Moldova în Muntenia şi din Muntenia în Moldova —, ei au realisat o adevărată unire. Racoviţeştii s'au isprăvit în secolul al XIX-lea în Muntenia; venind din Moldova-de-Jos, aici li s'a stins neamul. Cu mutarea aceasta a unei boierimi în ţara cealaltă, cu deprinderea aceasta de a vedea pe Domnul din Bucureşti a doua zi în Iaşi, ştiind că se poate întoarce în primul lui Scaun de stăpânire, vedeţi d-voastră ce mai înseamnă, în astfel de condiţii, o graniţă.

Se întâmpla ca tatăl să stăpânească mai mult în Muntenia, iar fiul să fie Domn întâiu în Moldova. Ceidoi Ipsilanti, Alexandru, aşa de cuminte, şi Constantin aşa de îndrăzneţ, aceştia au avut pe rând cele două Scaune româneşti. Şi iată am aici un act de Domn fanariot care se intitulează „al Moldovei şi al Valahiei".

www.dacoromanica.ro

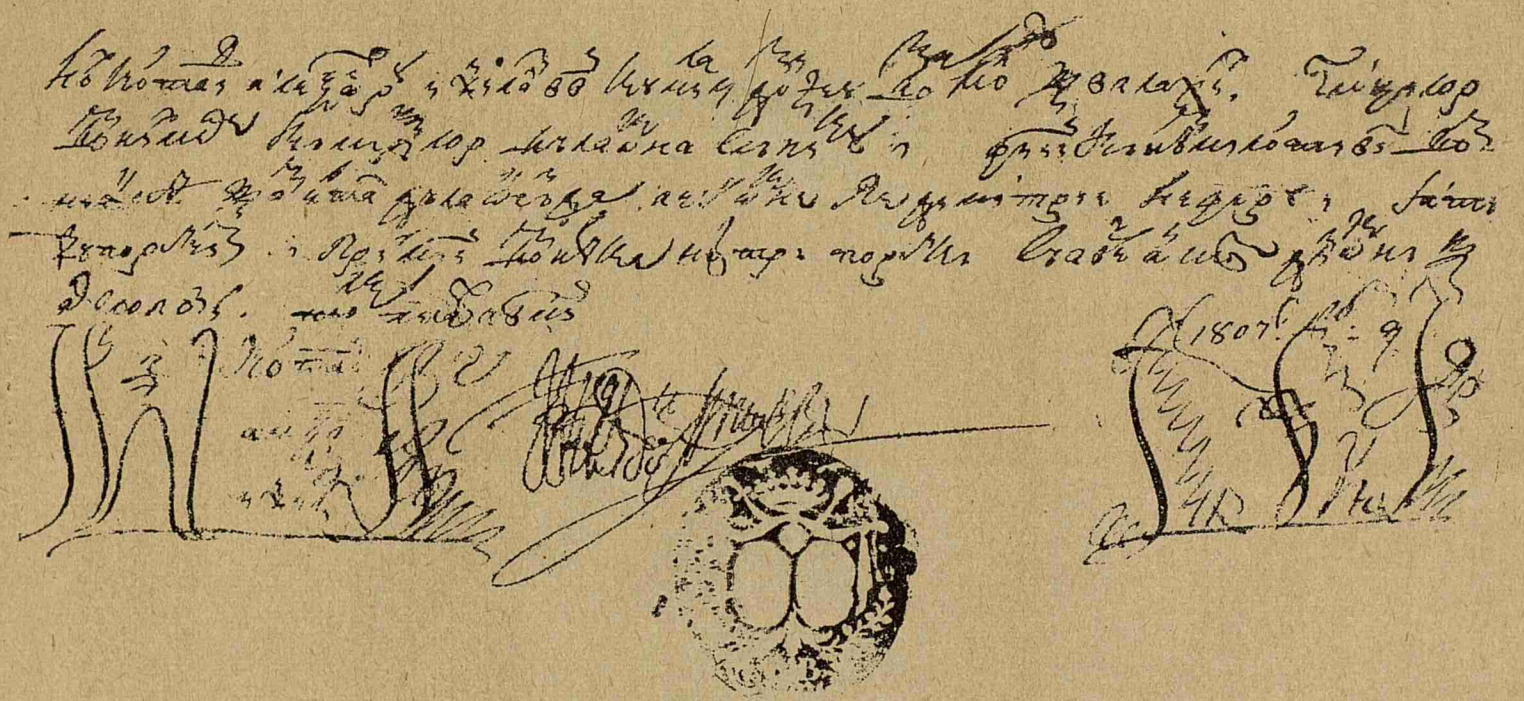

Noi *Costandin Alexandru Ipsilant Voevod,* cu mila lui Dumnezeu *Domn Moldovii şi Valahii,* slugilor Domnii Mele cămărașilor dă la ocna Slănicu, fiindcă Ne-am milostivit Domniia Mea și am ertat dă la osânda acei ocne pe Dimitrie neferul, iată vă poruncim: priimind domneasca Noastră poruncă, să aveți a-l scoate din ocnă și a-l slobozi. *Tolico pisah gospodstvami* (= Așa am scris Domnia Mea).

1807, Dech. 9.

www.dacoromanica.ro

Data este 1807. E al doilea Domn fanariot de la începutul secolului al XIX-lea care a fost stăpânitor pe amândouă ţerile: întâiu Mihai Suţu şi pe urmă acest Constantin Ipsilanti. Întâmplarea a făcut ca în timpurile din urmă să-mi cadă acest document în mână, document care este fără importanţă, dar căruia titlul acesta îi dă o valoare deosebită.

Şi atunci iată că am ajuns şi generaţia Unirii.

Generaţia aceasta a Unirii, ce a adus nou în ce priveşte Unirea românească? A adus concepţia de Stat, felul cum se înţelege un Stat în secolul al XIX-lea. Înainte de acest secol, înainte de era naţiunilor care trăiesc ca naţiuni pe un teritoriu naţional şi în toată întinderea acestui teritoriu naţional, nu-i venise în minte cuiva să ceară cu toată hotărârea ca dreptul unei naţiuni de a trăi în libertate totală, deplin unită, ca dreptul acesta să fie recunoscut. Dacă ar fi cerut cineva aceasta în secolul al XVIII-lea, dacă ar fi fost un om genial la noi a cărui minte să treacă peste vremea lui, care să fi cerut Unirea aceasta românească, fie între Carpaţi şi Dunăre, fie mai departe, n'ar fi fost înţeles. În secolul al XIX-lea se înţelege şi înăuntru şi în afară. Şi atunci ideia Unirii a venit de la sine, ideia Unirii realisate în cuprinsul aceloraşi hotare.

Vasile Lupu.

A fost un cas când Coroana Ţerii-Româneşti a fost oferită, în numele tineretului, Domnului Moldovei. Cu vre-o douăzeci de ani înainte de Unire, de aici din Muntenia, unde stăpânia Alexandru Ghica, s'au dus tineri cari au oferit şi Coroana Munteniei lui Mihai Sturdza, Domnul Moldovei. Dacă acest om cu însuşiri cu totul superioare ar fi avut curajul, dacă n'ar fi fost şi ameninţarea rusească dincolo de Prut, s'ar fi putut vedea această minune: că, adecă, de la sine, prin oferirea acestei Co-

www.dacoromanica.ro

roane din partea unei noi generații, încă din 1840 Unirea se îndeplinia. Generația de la 1840 înaintea celei de la 1859 a crezut astfel în necesitatea Unirii. Un Câmpineanu a cutreierat Europa, și a plătit cu închisoare și exil acest drum, pentru a căpăta, nu numai Unirea Munteniei cu Moldova, dar, cum se aștepta un războiu european, el avea gândul de a încerca și către Basarabia, și către Bucovina, și poate și către Ardeal. Generația de la 1859 este deci *a doua* generație care, potrivit principiilor naționale ale secolului al XIX-lea, a hotărît Unirea. Cea d'intâiu generație a fost aceia a boierilor de la 1840, pe cari nu se cade să-i uităm. Se tot vorbește de Kogălniceanu, cea mai genială minte a timpului, sau de Costachi Negri, un om așa de nobil; se vorbește de cei din Muntenia, mai mult revoluționari decât naționali, mai mult roșii decât tricolori, mai mult republicani decât urmărind ideia unui singur monarh peste amândouă țerile. Ei au avut norocul să îndeplinească opera de la 1859. Pentru că la 1840 războiul pe care se conta nu s'a făcut, iar la 1859 se făcuse împotriva Rusiei, și se pregătia și războiul împotriva Austriei, pe care l-a făcut Napoleon al III-lea îndată după aceasta.

Așa încât tinerii, așa de stimabili, de la 1859, cari și-au pus toată credința lor, cari și-au jertfit toate prejudecățile lor, cari au călcat în picioare toate ambițiile lor, au făcut Unirea aceasta de la 1859 cu atât mai multă încredere și folos, cu cât nu făceau altceva decât să ducă înainte, cu aportul lor personal, o operă începută și continuată de generația anterioară.

Și de aceia nu este îngăduit niciunei generații să se îndepărteze de idealul națiunii sale, pentru că s'ar produce o știrbire, și este foarte greu s'o iei de la capăt. A crea o tradiție este lucrul cel mai înalt, a o servi este întâia datorie, a o părăsi este o crimă. O generație cu idei de internaționalism zăpăcit, cu idei de socialism nepotrivit, cu idei de hitlerism — care, unde este, acolo să rămână —, o astfel de generație iese din drumul firesc al națiunii noastre. Alte popoare fac lucruri mici cu violență; noi am făcut lucrurile cele mai mari cu cea mai desăvârșită omenie, și acțiunea noastră a pornit totdeauna dintr'o inimă curată și dintr'o minte chibzuită. Inimi curate și minți chibzuite, acestea le cerem de la un întreg tineret, pe care numai cine nu-l cunoaște îl poate calomnia și prigoni.

Și, atunci, iubiți ascultători, Unirea aceasta s'a săvârșit cuminte,

www.dacoromanica.ro

aşezat, fără zgomot, fără a face silă nimănui, printr'una din acele sfinte îmbrăţişări tăcute care sânt în obiceiul nostru. Nu sântem o naţiune demonstrativă şi pupăcioasă. Să ştiţi că acei pupăcioşi şi demonstrativi au săltat alături, sau că originea lor vine de aiurea. Noi ne ferim şi faţă de copiii noştri de a ni vădi simţirea; noi nu ni alintăm copiii şi nu ne iubim în public. Cine-şi nenereşte copiii, aceştia sânt oameni uşori cari-şi cresc rău familia, şi asigur pe persoana femenină sau masculină, căreia i se fac demonstraţii de acelaşi fel, de le vede toată lumea, că supt această aparenţă se ascunde o viaţă care nu corespunde de loc cu momentul acesta demonstrativ.

Aşa sântem noi, şi aşa am făcut Unirea de la 1859. Aici am de observat încă un lucru, şi cu acest lucru încheiu, fiindcă glasul mieu nu va putea spune niciodată ceia ce este în sufletul poporului nostru, aşa cum o spune cuvântul trecut prin voci mai tinere decât vocea mea şi având ceia ce un cântec prinde de la toţi cei ce l-au cântat înaintea momentului când este cântat din nou. Iată ce voiam să vă spun: a doua zi după un act naţional, care este Unirea de la 1859 sau cea de acum, este o datorie pe care nici cei de la 1859 n'au împlinit-o şi nici noi după Unirea cu Basarabia, Ardealul şi Bucovina. Afirm că Unirea nu este pecetea de la sfârşit, ci este numai cea d'intâiu literă de la început. După Unire trebuie să înceapă o întreagă operă de confundare sufletească. În ce priveşte clasele de jos, acestea n'au nevoie de o astfel de propagandă. Niciodată un Muntean dintre muncitorii pământului n'a scos ochii uuui plugar moldovean pentru că este din altă parte; şi ei n'au între dânşii întreceri pentru anumite situaţii, pe când cei de sus, intelectualii, profesorii, funcţionarii, aceia, fiecare ar dori, natural, să aibă cât mai mult acolo unde s'a născut şi a trăit. Prin urmare trebuie ca, de la început, să fie deprinşi, nu ţeranii, ci cărturarii, stăpânitorii, cu situaţia aceasta nouă.

Ei bine, trebuie să spun că nu s'a făcut aşa. Eu am apucat vremea când mulţi Bucureşteni habar n'aveau de ce este laşul şi erau foarte mulţi leşeni cari nu numai că nu ştiau ce este Bucureştiul, dar arătau o mare duşmănie pentru el. Am cunoscut o femeie foarte cultă, dintr'o familie înrudită cu a mea, care spunea că pentru nimic în lume nu şi-ar trimete copilul să înveţe la Bucureşti; şi ea a trăit şi a murit fără să fi trecut vadul Milcovului. Am avut o rudă şi mai apropiată, o profe-

www.dacoromanica.ro

soară care făcuse studii universitare; niciodată n'a ieşit din Moldova şi niciodată n'a simţit măcar dorinţa, necum nevoia de a cunoaşte cealaltă ţară românească. Câţi cunoşteau Basarabia, Ardealul, Bucovina, îi puteai număra pe degete. Treceau cu trenul spre Apus şi, când aveau să numească o localitate, o numiau cu numele dat de străini, — întâlnim de altfel aceste nume şi azi în gazete, în reviste, în cărţi. În privinţa aceasta mult timp nu s'a făcut nimic, absolut nimic. Când am scris eu cele d'intâiu cărţi de călătorii în România — înaintea lor erau numai cărţile lui Bolintineanu de pe la 1850; şi de atunci nu găsise cu cale nimeni să înfăţişeze oamenilor dintr'o parte a României ceia ce se întâmplă şi se găseşte în altă parte a ei—, pentru mulţi a fost o uimire. Cartea a avut succes din causa aceasta. Dacă, între persoanele care mă ascultă, sânt cari cunosc cărţile mele: „Drumuri şi Oraşe", „Sate şi Mănăstiri" din România, cele despre Basarabia, Ardeal şi Bucovina, scrise cu multă iubire, vor recunoaşte că generaţia de acum treizeci-patruzeci de ani a luat şi de acolo dorinţa de a se întâlni de la o ţară la alta, ceia ce din fericire s'a întâmplat astăzi.

Dacă totuşi s'a produs o apropiere din ce în ce mai strânsă, până la o confundare, măcar aparentă, între Moldoveni şi Munteni, aceasta s'a făcut pe altă cale: prin ofiţerii mutaţi din Muntenia în Moldova şi din Moldova în Muntenia. Am apucat în copilăria mea ofiţeri munteni cari aveau, evident, în ce priveşte felul de a vorbi, unele obişnuinţe altfel decât ai noştri. Apoi şi prin profesori: îmi aduc aminte — şi o spun în cartea mea „O viaţă de om" — în casa pe care o ţinea cu chirie mama mea, a apărut un profesor, Leonida Grigoriţă, Muntean, care scria şi la „Familia" dela Pesta, având astfel legături cu Ardealul, şi care pentru mine, deprins în mediul acesta pur moldovenesc — afară de un profesor ardelean toţi erau din Moldova, — era ceva cu totul neobişnuit. Ceva foarte plăcut, de sigur, fiindcă limba era mai clară decât limba vorbită de noi, dar totuşi ceva neobişnuit, de şi aceasta nu trebuia să fie după atâta vreme de la Unire, fiindcă era prin 1880. Dar şi până acum, din nenorocire, în anumite şcoli din Moldova profesorii îşi permit să ţină lecţii într'o formă care aminteşte mai mult provincia în care s'au născut decât să însemne limba românească aşa cum s'a făcut pentru toate provinciile. Tot felul de şoşoieli, un fel de scădere de valoare a vocalelor, acestea pot fi bune în conversaţie acasă la d-ta, dar, când

www.dacoromanica.ro

eşti pe catedră, precum, azi, ca Ardelean, nu-ţi este permis să vorbeşti ca acasă, tot asemenea, dacă eşti Moldovean şi vorbeşti acasă ca la Vereşti sau la Herţa, unde are graiul moldovenesc anumite particularităţi, să faci bine să le laşi acasă, iar, când urci scările catedrei, să vorbeşti limba aşa cum au scris-o marii scriitori ai noştri în forma definitivă. Au ajutat foarte mult la mişcarea aceasta şi funcţionarii. Dar, vedeţi, nu trebuia să o facă numai ofiţerii şi profesorii mutaţi în alt ţinut, numai funcţionarii, ci toată lumea. Să se atragă bursierii din Moldova în Muntenia şi din Muntenia în Moldova. Iată, când s'a făcut Unirea aceastălaltă, cea mare, eu n'am fost pentru ideia multor Universităţi în toate colţurile, ci pentru şcoli înalte care să aibă fiecare anumite cursuri: una mai mult de filologie, alta de istorie, alta de teologie, alta de medicină, pentru ca să se atragă Români din toate părţile în acelaşi loc, iar nu să stea fiecare în bârlogul său, ca să-şi aducă aminte mai mult de stăpânirea străină decât de ţară.

Învăţătura de atunci să ni servească acum, când sarcina este cu mult mai grea. Fiindcă atunci aveam a face cu Unirea a două provincii în care erau numai Români, iar ceilalţi veniseră cu traista, cu tăgârţa, ca în Bucovina Rutenii, cu bucceaua, ca Evreii în Moldova. Prin urmare dreptate faţă de toată lumea şi observarea legilor şi a omeniei, dar dreptul cui a făcut Statul. Deci numai cu noi şi ca la noi, având datoria de a ţinea în samă înainte de toate de noi. Am luat însă dăunăzi ţinuturi unde e şi o populaţie străină foarte numeroasă, cultă, solidară, conştientă, bogată, şi populaţia aceasta se sprijină pe drepturi istorice, pe pergamente care se suie până la anul 1100. Poţi proceda faţă de dânşii ignorându-i, cum procedezi cu un număr de veniţi pentru un câştig de dincolo de graniţa Bucovinei ori a Basarabiei, sau faţă de un număr de Rusneci strecuraţi în districtul de Nord al Moldovei? Cum sânt odată acolo, nu-i vei scoate, ci li vei cere să muncească şi pentru ţara în care se găsesc, să-i asculte legile, să-i respecte naţia dominantă; dar, în afară de aceasta, trebuie să fie luaţi în considerare cei cari sânt vechi. Cât despre cei cari vin cine ştie cum, în privinţa lor luarea în considerare atârnă de la bunătatea noastră, câtă o putem, câtă o socotim că este şi proprie situaţiei noastre generale. Însă, atunci când am căpătat ţinuturi în care nu sântem singuri, la noi ne putem face de râs, dar înaintea străinilor

www.dacoromanica.ro

nu trebuie să ne facem de râs ; noi între noi, dacă vrem, ne putem şi batjocori, dar oricine din acele ţinuturi spune un singur cuvânt împotriva României, înaintea străinilor, săvârşeşte o fără-de-lege.

În acelaşi timp, Unirea Moldovei cu Muntenia n'a ieşit dintr'un tratat. Tratatul de la Paris n'o prevede. Acest tratat prevede alte forme, iar noi am călcat tratatul de la Paris şi am făcut din Principatele-Unite o singură Românie, şi, atunci când trebuia să facem un Domn într'o ţară şi un Domn în altă ţară, am luat pe colonelul Alexandru Cuza şi, după ce l-am ales Domn în Moldova, l-am făcut Domn şi în Muntenia.

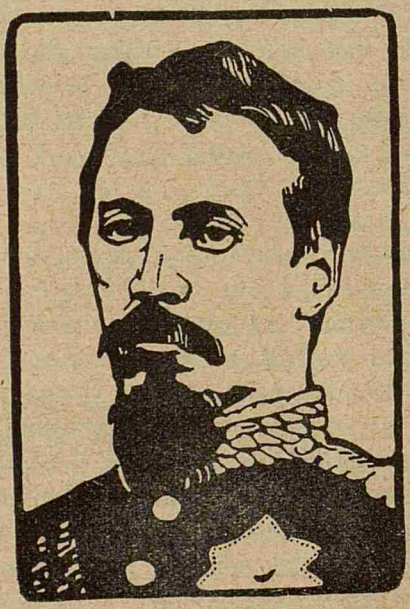

Cuza-Vodă.

Şi aici adaug ceva faţă de un obiceiu răspândit în timpurile noastre, când se iea Monarhul une ori puţintel mai în uşor, pe când nimeni n'ar trebui s'o facă şi încă mai puţin să bată din picior înaintea Monarhului României. Acel care o face este un netrebnic ; cei de la 1859 faţă de Alexandru Ioan Cuza n'au făcut aşa. Eu am cunoscut pe Doamna Elena. Am văzut-o când se împliniau cinzeci de ani de la Unirea Principatelor. Am mers cu două studente şi i-am dus un pergament de omagiu. Am găsit o bătrână pierdută într'un fotoliu, măruntă ca un greieraş: abia i se auzia glasul, şi lângă dânsa era un doctor care-i spunea cât să vorbească. Şi ea mi-a spus un lucru pe care nu-l pot uita. Iată ce mi-a spus Doamna Elena: „Vezi d-ta, când se întâmplă că este cineva din altă ţară Rege, făcând parte dintr'o dinastie, e firesc ca lumea să se închine înaintea lui. Dar Vodă" — ea îi zicea întotdeauna Vodă şi Măria Sa — „Vodă fusese laolaltă cu toţi, petrecuse cu toţi, şi totuşi de a doua zi colonelul Cuza, devenit Alexandru Ioan I-iu, a fost Domn ca şi cum ar fi venit dintr'o veche dinastie".

Generaţia de la 1859 în această privinţă ne poate învăţa pe noi.

www.dacoromanica.ro

Dar noi am călcat atunci tratatul din Paris şi Unirea am făcut-o noi printr'un „fapt îndeplinit": Italia a împrumutat de la noi faptul îndeplinit, şi o recunoaşte. Dar, după ce noi la 1859 trecusem peste tratat, nimeni nu ni putea scoate ochii venind să ni spună: „v'am dat, vă putem lua". Dar, acum, oricare fuseseră jertfele noastre, a fost un act european acela care a creat România. Pe vremea aceia nimeni nu judeca viaţa unui popor după interesele generale europene sau mondiale; am ajuns însă, azi, din nenorocire, în ce priveşte independenţa Statelor, acolo, de câte-un diplomat de aiurea îţi judecă şi hotarele ţerii d-tale după interesele europene şi mondiale. Prin urmare este astăzi o primejdie care nu era atunci, căci n'am avut numai „faptul îndeplinit" al nostru, ci am aşteptat şi tratatele europene. Astfel ceia ce lipseşte, ce n'am impus lumii numai prin „faptul împlinit", din voinţa noastră, trebuie să adăogim astăzi prin conştiinţa noastră.

Această conştiinţă a noastră cere însă un lucru: o generaţie de oameni cinstiţi şi curaţi. Curaţi, cari să respecte, supt forma familiei sau supt formă de Stat, o autoritate care nu se poate înlocui. Ea cere ca ei să fie nişte oameni profund ordonaţi în sufletele lor şi în acţiunile lor, lăsând să se vadă în orice act acea curăţie şi cuviinţă. Fiindcă eu nu vreau ca peste mormintele noastre, cari am săvârşit, să vie plângerea unei alte generaţii, care, peste generaţia ce se ridică acum, să poată spune: Păcat că întemeietorii n'au avut urmaşi vrednici de dânşii!

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

Așezământul tipografic
„Datina Românească"
Vălenii-de-Munte
(Prahova)

www.dacoromanica.ro